

STRATEGINIS VALDYMAS: METODOLOGINĖS PAIEŠKOS

Alvydas Raipa

Kauno technologijos universitetas
K. Donelaičio g. 20, LT 44239 Kaunas, Lietuva

Bivainis J., Tunčikienė Ž. *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis planavimas. Vilnius: Technika, 2009.*

Viešojo sektoriaus problemų šiuolaikiniame etape sprendimų paieškos reikalauja naujų, nestandartinių ir valdymo praktikos specialistų veiksmų, ir neordinarių teorinių-metodologinių akademinės srities atstovų nuostatų bei požiūrių. Strateginis planavimas kaip viešojo sektoriaus efektyvinimo prielaida ir instrumentarius teorinėse paskutinių kelių dešimtmečių išvalgose, kaip ir kitos valdymo galimybes plėtojančios formos ir sistemos (TQM – kokybės vadybos ir kt.) išgyveno susidomėjimo jomis pakilimą ir tam tikrą nuosmukį. Tai susiję su globaliomis tendencijomis – pokyčiais, paradokais, netgi konfliktais, požiūrių įvairovės gausa ir kt. Tačiau nepaisant įvairialypio, daugiadimensiško strateginio valdymo (strateginis planavimas recenzijos autoriaus traktuojamas kaip vienas iš svarbiausių viešojo valdymo, t. y. viešosios politikos ir viešojo administravimo visumos elementų) interpretacijų įvairovės ir praktinio lygmens jį vartojant kaip efektyvumo instrumentą, turime pripažinti, kad vadybiniu požiūriu strateginis planavimas jau apie 70 metų yra itin svarbi vadybos priemonė viešųjų institucijų veiklai plėtoti.

Todėl J. Bivainio ir Ž. Tunčikienės monografijos pasirodymas yra nulemtas, kaip jau minėta, globalių megaaspektų. Antra vertus, strateginio planavimo praktika Lietuvoje taip pat evoliucionuoja ir apima iš esmės visas valstybės funkcines veiklas. Tai rodo ir pagausėjusios mokslinės strateginio planavimo teorinės analizės apimtys, išreikštos ne vienoje studijoje, publikacijose mokslo leidiniuose.

Skaitytojams pateikiamos monografijos autoriai pasirinko racionalų daugiau fenomenologijos principais pagrįstą (mokslinio pažinimo kaip visumos interpretavimą) tyrimo logiką, kurios struktūra atitinka klasikinės metaanalizės principus. Gana nuosekliai analizuojami autorių suformuluoti tikslai ir uždaviniai, pradedant strateginio planavimo funkcijų, principų ir technologijų raida, šios sferos teorinio palikimo interpretacijomis remiantis konstruojamais modeliais, išvystant tam tikras teorinio mo-

Alvydas Raipa – Kauno technologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedros profesorius, socialinių mokslų daktaras.
El. paštas alvydas.raipa@ktu.lt
Alvydas Raipa – Kaunas University of Technology, Department of Public Administration, Professor.
E-mail: alvydas.raipa@ktu.lt

deliavimo (kaip ne visada vertinamo empirikos išsigalėjimo sąlygomis) galimybes ir pritaikant tam tikro lygmens metodologinę strateginio planavimo bazę formuojant ir įgyvendinant sprendimus viešajame sektoriuje.

Recenzuojamas darbas pasižymi ir kitos mokslo funkcijos – eksplanavimo (aiškinimo) galimybių variacijomis priklausomai nuo autorių pasirinktos metodologinės planavimo krypties, problemos konteksto, ištirtumo lygmens ir kt. Knygoje atlikta įvairių strateginio planavimo ideologijų, nuostatų metaanalizė, naudojant vadinamosios hermeneutinės paradigmos (visų pirma aiškinant ir interpretuojant) metodologijos teikiamas galimybes. Recenzijos autoriaus nuomone, tai yra itin pozityvu, nes šiuolaikinėje socialinių mokslų (ir vadybos bei administravimo) tyrimų metodologijoje kartais pernelyg užsiangažuojama empirikos tyrimais, todėl neretai susiaurinama mokslo funkcijos, jos suvedamos į vienų arba kitų valdymo institucijų funkcinę analizę, o moksliniu naujumu ir rezultatu laikoma tikrai institucijos, valdymo srities empirinės analizės duomenys. Tačiau dažnai tokie rezultatai negali pateikti mokslui (kaip universumui) būtinų naujų metodologinių konceptų arba teorinių išvalgų, o empiriniais tyrimais paremti apibendrinimai ir išvados ne visada galimi pateikti kaip universalūs, tinkantys įvairiose terpėse ir aplinkose. Nesutinkantys su tokia nuostata galėtų teigti, kad esminė mokslo funkcija – eksplanavimas. Su tuo galima sutikti, bet tik iš dalies, nes mokslo funkcijos yra kur kas platesnės, įvairesnės ir universalesnės. Todėl knygos autorių nuopelnas yra neginčytinas sprendžiant, aiškinant, apibendrinant ir modeliuojant monografijoje suformuluotus tikslus ir uždavinius, o tai apibendrintai galima įvardyti kaip tyrimo logikos specifikaciją išryškiniama ir įvairių metodologinių nuostatų derinimo rekomendacijas.

Manau, kad ne itin plačios apimties (239 p.) monografijoje autoriams remiantis istoriografinė-metodologine baze pavyko atskleisti viešojo valdymo srities – strateginio planavimo teorijų ir modelių pokyčius globalių visuomeninių procesų kontekste, išgryninti savitą požiūrį į planavimo vietą ir vaidmenį viešojo sektoriaus institucijų efektyvinimo paieškose, susiejant strateginio planavimo modernizavimą, naujų modelių rengimą su pokyčiais organizacijų vidinėje ir išorinėje aplinkoje ir, žinoma, strateginio planavimo teorinio modeliavimo vietą sprendimų priėmimo teorijoje.

Pozityviai vertinant monografijos autorių atliktą darbą norėčiau pateikti keletą pastabų.

Pirma, monografijoje pasigedau autorių požiūrio į strateginio planavimo viešajame sektoriuje datavimą, nes dabartiniu metu valdymo literatūroje reiškiamos įvairios nuostatos. Vieni autoriai strateginio planavimo viešajame sektoriuje pradžia laiko 20 a. 7–8 dešimtmetį, kiti šiuolaikinio strateginio planavimo pradžią tapatina su 4 dešimtmečio Didžiosios depresijos metais, kai strateginis planavimas valstybei neabejotinai buvo vienas iš svarbiausių rengiant programas ir projektus, nustatant viešųjų institucijų veiklos prioritetus.

Antra, mano manymu, monografijoje galėjo būti išsamiau aptarti tokie teoriniai klausimai kaip strateginio planavimo cikliškumas ir permanentinis-inkrementinis pobūdis, kai paskutinė viešojo strateginio planavimo ciklo fazė tampa kito ciklo pirmąja faze. Galbūt buvo galima išsamiau aptarti strateginio valdymo teorijos vietą ir vaidmenį naujosios viešosios vadybos evoliucionavime į modernų viešąjį valdymą, visa-

pusiškiau atskleisti programinio valdymo (programų ir projektų vietą) ir strateginio planavimo sąveiką.

Trečia, nepaisant autorių pateikto mokslinių šaltinių sąvado, kuriame yra pagrindiniai šios problemos tyrinėtojai, pasigedau nuodugnesnės tokių korifėjų kaip P. C Nutt'o, R W. Backoff'o ir ypač neabejotinai vieno ryškiausių šios problemos paskutinio dešimtmečio analitikų – J. M. Brysono teorinių konstruktyvų interpretavimo. Monografijos paskutiniame skyriuje galima buvo aptarti vienintelio viešojo valdymo srities Nobelio premijos laureato – H. Simono nuostatas sprendimų (ypač sprendimų valdymo psichologijos) teorijos plotmėje. Monografijoje pasigedau gilesnės strateginio planavimo vertinimo kriterijų ir dimensijų analizės bei strateginio planavimo ir prognozavimo fazės bei procedūrų sąveikos. Tiesa, iš dalies autoriai minėtus procesus aptaria analizuodami veiksmų plano įgyvendinimo monitoringo procedūras (p. 190–193).

Apibendrinant recenzuojamą monografiją galima pasidžiaugti, kad Lietuvos viešojo valdymo istoriografija pasipildė gerai struktūrizuota šiuolaikinių viešojo valdymo konceptų analizės pagrindu parengtu darbu, perteikiančiu ne tik naują požiūrį į viešojo sektoriaus strateginio planavimo metodologijos galimybes, bet ir galinčiu pasitarnauti mūsų valstybės valdymo pertvarkų konstruktoriams – praktikams ir, žinoma, plačiajai akademinai visuomenei.